

Voordat je begint met deze speurtocht kun je op school naar deze website: www.bigmoves.nl/joodsamsterdam. Op deze website kun je eerst wat lezen over de geschiedenis van de Joodse bevolking van Amsterdam en over gebouwen die we onderweg zien. Daar gaan een paar vragen over. Een deel van de vragen kan je van te voren beantwoorden, ná de speurtocht kun je de vragen waar je geen antwoord op kon vinden ook nog via de website opzoeken. Je kunt ook direct de speurtocht gaan lopen en later de vragen beantwoorden.

1. Er kwamen in Amsterdam Joden wonen. De eerste groep kwam na 1492 en de tweede groep rond 1630.

Hoe wordt de eerste groep genoemd? Sefardisch

Hoe wordt de tweede groep genoemd? Asjkenazisch

Waarom kwam de tweede groep naar ons land? Vanwege de vervolgingen in oost-Europa.

2. Rond welk plein woonde de grootste groep van deze mensen (plein is buiten het gebied van de speurtocht)?

Waterlooplein

3. Een taal die door de Joodse bevolking soms gesproken werd is het Jiddisj. Noem een paar woorden uit die taal die we nu nog in het

Nederlands gebruiken. bajes = gevangenis (< *bajith* : huis), bolleboos = slimmerik (< *ba'al bajith* : meester van het huis), gabber (< *gewer* : vriend, kameraad), gajes = randgroep van de maatschappij (< *goj* : volk, niet-Jood), gappen = stelen (< *ganaf* : stelen), gein = pret, plezier (< *chen* : waardering, behagen), geteisem = gepeupel, goochemerd = slimmerik (< *chacham*: wijs, wijze), habbekrats = weinig, jajem = wijn, sterke drank (< *jajiem*: wijn), jatten = zn. handen, ww. stelen, "klauwen" (< *jad, jadajiem*: hand, handen), joet(je) = 10 (jod, de 10e letter), koosjer = in orde (< *kasjeer*: rein), majem = water, gracht (< *majiem* : water), mazzel = geluk (< *mazzel tov*: goed gesternte), meier = 100 (van meah, 100), mesjogge = maf, Mokum (Alef) = (< *maqoom*: plaats, "eerste plaats" ofwel Amsterdam), ponem = gezicht (<

paniem : (aan)gezicht), *schlemiel* = arme man, kneusje, *sjoege* = kennis, begrip, benul, *sjoel* = synagoge, *smoes* = excuus, *stiekem* = heimelijk, *wieberen* = ophoepelen

4. Noem een paar gerechten die vanuit de Joodse keuken in de Nederlandse keuken terecht zijn gekomen. Matzes, boterkoek, ossenworst

We gaan de school uit en we lopen langs de wijnhandel en steken de Utrechtsestraat over bij Oosterling. Daar kijken we naar links. Hier staat nu het gebouw van de Nederlandse Bank.

Vroeger stond hier Het Paleis voor Volksvlijt. Dat was een beroemd gebouw en is afgebrand.

5. Waarvoor werd dit paleis gebruikt?

- Wanneer de Koningin in de stad was sliep ze er.
- De regering gebruikte het voor gasten, vanwege de goede verbinding met de trams op het Frederiksplein.
- Het was een tentoonstellingsgebouw.

Er zijn nu plannen om dit gebouw te herbouwen. Via de website kan je hierover lezen.

6. Wie was een van de belangrijkste mensen die voor de bouw van het Paleis voor Volksvlijt heeft gezorgd? Samuel Sarphati

Deze man heeft heel veel gedaan. Hij zorgde onder meer ervoor dat vuilnis werd opgehaald uit Amsterdam. Wat was zijn normale baan? huisarts

We lopen door naar de Falckstraat. Bij de parkeerplaatsen steken we over. Ongeveer 20 meter voordat je bij de Reguliersgracht komt, heb je links een steeg met een groen hek ervoor.

7. In de oorlog was hier de ingang van de achterkant van een school. Wie maakten gebruik van deze ingang en waarom konden ze niet gewoon door de voordeur van de school? De bezetter bouwde een muur door de school, de Joodse kinderen moesten de achterkant van de school gebruiken.

We lopen door tot de Reguliersgracht en gaan linksaf. Bij de Weteringschans gaan we weer linksaf. We komen halverwege dit blok huizen bij Weteringschans 263 bij de school waar vraag 7 over ging.

8. Welke school is de opvolger van de Wilhelmina Catharinaschool?
Asvo

We gaan naar de overkant van de Weteringschans. Kijk uit met oversteken hier. Daar gaan we rechts en de eerste naar links (Nicolaas Witsenstraat). De eerste straat rechts is de Den Texstraat.

9. Wat was vóór de oorlog bijzonder aan deze straat? 2/3 deel van de inwoners was Joods.

We lopen terug en gaan over de Weteringschans langs de Nederlandse Bank naar de brug over de Amstel en we gaan de Sarphatistraat in. Bij het café op de hoek met de Amstel steken we over, en we gaan verder richting Weesperplein. Op nummer 47 zat in de oorlog de Lippman Rosenthalbank. Zoek de plaquette aan de muur die hieraan herinnert. Lees die plaquette, want dan weet je waarschijnlijk vraag 11 al.

10. Welke bank zit er nu? ABN-AMRO

11. Waarvoor zorgde de Lippman Rosenthalbank in de oorlog? Dat de bezittingen van de Joodse inwoners werden ingenomen

We lopen verder en bij het Weesperplein gaan we naar links. We steken niet over. Het laatste pand voor de volgende hoek heet de Diamantbeurs.

12. Wanneer werd de diamantbeurs gebouwd? 1911

13. Waar werden vóór de bouw van deze beurs de diamanten verhandeld? In de café's rond het Rembrandtplein.

14. Wie maakt er nu gebruik van dit gebouw? De milieudienst.

15. Noem een bouwstijl waarin dit gebouw gebouwd is. Jugendstil.

Zoek op de site of je meer kunt vinden over deze bouwstijl.

We gaan een heel klein stukje terug en de Voormalige Stadstimmertuin in. Deze straat lopen we helemaal uit. Aan de linkerkant zit het vroegere gebouw van scholengemeenschap “Maimonides”.

14. Waar zit deze school nu? Buitenveldert.

De school aan de rechterkant werd in de oorlog gebruikt als Joods Lyceum.

15. Wie was een bekende leerling op deze school? Anne Frank.

15b. Bij het voormalige Joods Lyceum zie je een Davidster, het lijkt wel of ze in de ster hebben geknepen, waarom zou de kunstenaar dat hebben gedaan? .....

15b. Waarom staat er 1941–1943? In die jaren werd deze school gebruikt als Joods Lyceum.

We lopen onder het poortje door en we gaan rechtsaf richting Carré. We lopen langs Carré tot de Magere Brug. Ga linksaf de Magere Brug over. Aan de overkant ga je even naar rechts en daar kom je op de Herengracht.

16. Wat kan je vertellen over de Joodse mensen die vroeger op dit stuk van de gracht woonden? Denk vooral aan of ze rijk of arm waren.

Rijk

Dan lopen we richting school en we komen bij de Keizersgracht.

Bij de Keizersgracht aangekomen woonde op 763 Eduard Veterman. Hij was Joods en zat in de oorlog in het verzet.

17. Wat maakte hij in de 2^e wereldoorlog? Zo'n 2000 valse persoonsbewijzen.

We lopen op de stoep langs de Amstel verder. Wanneer we langs de Prinsengracht komen, heb je bijna bij de hoek nummer 876. Ook vanuit dit pand werd er verzet gepleegd.

18. Wat werd er in de oorlog vanuit dit pand georganiseerd? De aanslag op het bevolkingsregister

We lopen door tot we bij onze school komen. Blijf als groep goed bij elkaar.

Je bent nu aan het einde van de speurtocht. Op school kan je op de computers met de website www.bigmoves.nl/joodsamsterdam antwoorden vinden op de vragen die je niet wist.

Deze site kan je in door de middelste ster aan te klikken. Dan zie je de eerste pagina. Bovenaan deze pagina staan in het rode vak rechts 3 iconen verstopt.

De rechter is voor de geschiedenis,

De middelste voor leven en cultuur,

De linker is voor de gebouwen.

Wanneer de vraag over de gebouwen gaat moet je gebouwen aanklikken en dan verschijnt in het middelste vak een menu met informatie over gebouwen en straten.

Wanneer een vraag over leven en cultuur gaat, kan je die aanklikken en verschijnt in het middelste vak 5 keuzemogelijkheden, die je ziet als je er met de muis over gaat.

Verder kun je op de website veel informatie vinden over gebouwen in deze buurt, de geschiedenis en het Joodse leven Ik hoop dat je de speurtocht leuk vond, en dat je iets geleerd hebt van onze buurt. Je kunt de website ook gebruiken om een werkstuk te maken of om iets wat je bent gevonden en wat je interessant vindt uit te breiden. Mooie presentaties kan je opsturen naar joodsamsterdam@bigmoves.nl; en bijzondere inzendingen neem ik op in de website.

© Rob Snijders, maart 2007